

ศิลปะสื่อประสม: การสร้างสรรค์จากภูมิปัญญา
การทำดินปืนของชาวอีสาน¹

Mixed media art: The creative from wisdom of
the gunpowder of the northeast

อนุรักษ์ โคตรชมภู²

Anurak Khotchomphu

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการสร้างสรรค์ศิลปะสื่อ
ประสม: การสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการทำดินปืนของ
ชาวอีสาน โดยได้รับทุนอุดหนุนโครงการสร้างสรรค์
ประจำปีงบประมาณ 2560 จากภาควิชาทัศนศิลป์
คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

² อาจารย์ประจำภาควิชาทัศนศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

บทคัดย่อ

โครงการสร้างสรรค์ศิลปะสื่อประสม: การสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสาน เป็นงานวิจัยเชิงสร้างสรรค์ ได้รับแรงบันดาลใจมาจากภูมิปัญญาการทำดินปืนชาวอีสานซึ่งเป็นส่วนประกอบหลักในการทำบั้งไฟมาศึกษาทดลอง เพื่อสะท้อนถึงโลกทัศน์ของประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสานในอดีตที่บอกผ่านมุมมองของสถานการณ์ปัจจุบัน การสร้างสรรค์เป็นผลงานทัศนศิลป์ประเภทสื่อประสม โดยใช้สื่อที่หลากหลายนำเสนอในรูปแบบศิลปะแบบจัดวาง อันประกอบไปด้วย ดินเผา วัสดุเหลือใช้ วัตถุทัศน และเสียง โดยผู้สร้างสรรค์ได้แบ่งกระบวนการสร้างสรรค์เป็น 2 ขั้นตอนหลัก ได้แก่การศึกษาทดลองพัฒนาการทำดินปืนของชาวอีสาน และการนำผลการทดลองที่ได้นั้นไปสร้างสรรค์เป็นผลงานทางด้านทัศนศิลป์

ผลจากการสร้างสรรค์ เกิดข้อค้นพบใหม่ ดังนี้ 1) ผลงานสร้างสรรค์ได้แสดงลักษณะเฉพาะตัวของผู้สร้างสรรค์ คือ การนำเอาความรู้และภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสานมาทดลองพัฒนาเพื่อควบคุมทางด้านเทคนิคและเวลาอันจะส่งผลให้เกิดความงามจากพื้นผิวที่มีความสัมพันธ์กับเวลา อีกทั้งผลงานสร้างสรรค์ดังกล่าวถือเป็นผลงานที่มีความร่วมสมัยโดยการใช้สื่อสมัยใหม่ร่วมกับสื่อแบบดั้งเดิม 2) ผลงานสร้างสรรค์มีความเป็นต้นแบบ กล่าวคือ ด้วยการใช้เทคนิคการทำดินเผาร่วมกับดินปืน ซึ่งสามารถสร้างน้ำหนักและพื้นผิวในงานให้เกิดความงามแบบใหม่ 3) คุณค่าของผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นนั้น สามารถสะท้อนโลกทัศน์ปัจจุบันและอดีตที่มีต่อประเพณีบุญบั้งไฟ เพื่อให้เห็นคุณค่าของประเพณีที่ดั้งเดิมของชาวอีสานและเพื่อตระหนักรู้กระตุ้นเตือนถึงการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติในสถานการณ์ปัจจุบันอย่างมีสติ และการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความเข้าใจ

คำสำคัญ: ศิลปะสื่อประสม, ภูมิปัญญา, ดินปืน

Abstract

This is a study on the project of Mixed media art: The creative from wisdom of the gunpowder of the northeast. This is a creative

research inspired by the invention of gunpowder from the wisdom of Isan people, which is the main component for creating fireworks. This study aims to reflect the worldview of Bun Bang Fai rocket festival of Isan people in the past through the vision of current conditions.

The creation was a visual art in a mixed media form using various media and mutually presented in the art of compositions including baked clay, wastes, video and audio. The creator had divided creation process into two main stages: studying the development of gunpowder invention of the Isan people and bringing the experiment results obtained to create work pieces of visual arts.

The results of the creations had produced an effect of the following findings: 1) The creative works had expressed the unique character of the creator. It was the use of knowledge and wisdom of gunpowder invention by Isan people to experiment and develop in order to control techniques and time that resulted in the esthetic of texture that was related to time. Also, the creative work was a contemporary work that used modern media with traditional media. 2) The creative work was a model. In other word, it was the use of clay burning technique with gunpowder. It could create weight and texture of work to create the new form of esthetic. 3) The value of the creative work could reflect both present and past worldviews towards the tradition of Bun Bang Fai rocket festival in order to realize the value of the good tradition of Isan people, to be aware of living together with nature in the present state with consciousness, as well as to live together happily on the basis of understanding.

Keywords: Mixed media art, Wisdom, Gunpowder

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือส่วนใหญ่มีสภาพทางกายภาพของภูมิประเทศประมาณ 37 ล้านไร่หรือคิดเป็นร้อยละ 35 ของพื้นที่ทั้งหมดมีส่วนผสมของเกลืออยู่ในดิน โดยพื้นที่เหล่านี้กระจายตัวไปตามแทบทุกจังหวัดของภาค ซึ่งความเค็มของดินนั้นจะแตกต่างกันไปอยู่ในระดับตั้งแต่เล็กน้อย ปานกลาง ไปจนถึงระดับมาก ลักษณะของดินเค็มในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ส่วนมากจะเป็นดินร่วนปนทรายจึงขาดความอุดมสมบูรณ์ มีอินทรีย์วัตถุที่เป็นแหล่งแร่ธาตุที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโตของพืชต่ำ อีกทั้งยังขาดคุณสมบัติในการอุ้มน้ำ จึงทำให้พืชที่เกิดขึ้นนั้นได้รับผลกระทบโดยตรงจากปัญหาของดิน และจากการที่ได้รับแร่ธาตุอาหารในดินน้อยจนเป็นผลทำให้เกิดปัญหาผลผลิตทางการเกษตรตกต่ำ ประชากรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบอาชีพเกษตรกรรมและต้องอาศัยปริมาณน้ำฝนไม่ต่ำกว่า 80 เปอร์เซ็นต์ ปัญหาฝนทิ้งช่วงและภัยแล้งที่เกิดจากภูมิประเทศของดินจึงทำให้เกิดความไม่แน่นอนทั้งในปริมาณน้ำและผลผลิตทุกปี ผลกระทบต่อการดำรงชีวิตในภาคการเกษตรของประชากรที่เกิดขึ้นจึงเกิดจาก 2 กรณีหลัก คือปัญหาของดินและปัญหาของน้ำ ซึ่งทั้งสองปัจจัยนี้มีความสัมพันธ์กันและมีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของชาวอีสานแม้ว่าปัญหาเหล่านี้จะมีการปรับปรุงแก้ไขบรรเทาลงไปบ้างในบางพื้นที่โดยนโยบายของภาครัฐแต่ด้วยลักษณะทางกายภาพของภูมิภาคอีสานปัญหาที่เกิดขึ้นก็ยังคงอยู่ร่วมกับชาวอีสานมาจนทุกวันนี้ (ยงยศ สุบรรณพงษ์, 2543)

ภัยแล้งถือเป็นผลกระทบโดยตรงต่อประชากรชาวอีสานและอยู่คู่กันมาตั้งแต่อดีตกาล การตั้งคำถามเกี่ยวกับภัยพิบัติดังกล่าวถึงสาเหตุนั้นจึงขึ้นอยู่กับคติความเชื่อของท้องถิ่นตามหลักของพระพุทธศาสนา ศาสนาพราหมณ์และความเชื่อในสิ่งลี้ลับที่มองไม่เห็น เช่น ผีแถน ผีเสื้อ ผีปูด ผีนา ผีไร่ ผีน้ำ ผีป่าเขาลำเนาไพร คติความเชื่อเหล่านี้เป็นพื้นฐานสำคัญในการดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพเป็นสิ่งที่กำหนดพฤติกรรมกระทำความดีของบุคคลและสังคมตลอดจนเป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจโดยการนำเอาคติความเชื่อเหล่านี้ไปใช้ในรูปแบบของการประกอบพิธีกรรม และการบูชา เพื่อที่จะบรรเทา คลี่คลายความขัดแย้งและปัญหาระหว่าง มนุษย์กับมนุษย์

เอง มนุษย์กับธรรมชาติ รวมไปถึงมนุษย์กับสิ่งเหนือธรรมชาติ เช่น ประเพณีบั้งไฟ การบูชาแถน (พญาแถน) การเลี้ยงผีปู่ตา ผีตาแฮก เป็นการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติให้เกิดความเคารพยำเกรงและเป็นที่ยึดเหนี่ยวคนให้อยู่ในกรอบของธรรมชาติ (ถนอมศิลป์ โทบุญ, 2538)

กรณีความเชื่อที่เป็นผลจากภัยแล้งนั้นชาวอีสานเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของสิ่งที่ไม่เห็นเกิดจากการกระทำของผีและผู้ปกปักรักษาในธรรมชาติ โลกทัศน์ในการมองธรรมชาติเช่นนี้จึงเป็นเหตุทำให้เกิดชนบประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความเคารพนอบน้อมต่อความเชื่อนั้นเพื่อให้ปัญหาภัยพิบัติและภัยแล้งนั้นหายไปหรือบรรเทาลง ชาวอีสานมีประเพณีการบูชาแถนหรือพญาแถนตามความเชื่อดั้งเดิมมาตั้งแต่โบราณกาลเพราะมีความเชื่อว่าพญาแถนนั้นเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของน้ำและเป็นผู้ควบคุมฝนให้ตกตามฤดูกาล สภาวะภัยแล้งและฝนทิ้งช่วงนั้นมีความเชื่อว่าเกิดจากพญาแถน การบูชาและพิธีกรรมที่เห็นได้ชัดเจนและมีการสืบทอดกันมาคือการจุดบั้งไฟ โดยชาวอีสานจะจัดประเพณีบุญบั้งไฟในเดือนหกของฤดูการทำนา เพื่อเป็นการขอฝนและให้เกิดความอุดมสมบูรณ์แก่ผลิตผลทางด้านเกษตร อีกทั้งยังเป็นการบำรุงขวัญกำลังใจก่อนการประกอบอาชีพการทำนา หากไม่ปฏิบัติเชื่อว่าในปีนั้น ๆ ก็จะทำให้เกิดปัญหาภัยแล้งหนัก ความเชื่อนี้ถูกสอดแทรกเรื่องอื่น ๆ เอาไว้เพื่อเป็นกุศโลบายในการดำเนินชีวิตของคนอีสาน เพราะประเพณีนั้นนอกจากจะเป็นการแสดงถึงความเคารพและบูชาตามหลักความเชื่อแล้วชาวอีสานก็ถือเอาประเพณีนี้เพื่อแสดงออกถึงความรักความสามัคคีและการสร้างกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกันผ่านประเพณี เป็นการดำรงชีวิตภายใต้ธรรมชาติแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัยและอีกนัยยะหนึ่งถ้ามองในรูปแบบลักษณะการจัดงานประเพณีนี้ถือเป็นการประเพณีที่สร้างความสนุกสนานรื่นเริง เพื่อหลีกหนีปัญหาที่เกิดขึ้นจากสภาวะภัยแล้ง หรือช่วยบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของธรรมชาติ ประเพณีบุญบั้งไฟนั้นองค์ประกอบอย่างหนึ่งคือการทำบั้งไฟ เพื่อที่จะจุดให้พุ่งทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้าเพื่อบูชาพญาแถนตามความเชื่อของชาวอีสานถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันการจุดบั้งไฟขึ้นไปบนท้องฟ้าเป็น

สัญลักษณ์และสัญญาณบอกถึงคำขอที่มีต่อพยานาณ ความตั้งใจ ความพิถีพิถัน ความประณีตในการทำบั้งไฟจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ การทำบั้งไฟนั้นเกิดจากการผสมผสานความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาชาวบ้านถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวอีสานผู้ที่สามารถทำบั้งไฟได้ต้องผ่านกระบวนการสืบทอดและเรียนรู้สืบทอดกันมาจากช่างทำบั้งไฟอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและเป็นระบบ

โลกทัศน์ของชาวอีสานในอดีตต่อการทำบั้งไฟนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการมองโลกมองชีวิตตามความเชื่อไม่ว่าจะเป็นโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ โลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ (ถนอมศิลป์ โทบุญ, 2538) การมองโลกใน 3 กรณียของชาวอีสานจากการทำบั้งไฟจึงถือเป็นบรรทัดฐานหรือกรอบที่กำหนดให้ชาวอีสานยึดถือให้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างระเบียบแบบแผน โดยจะเน้นหนักไปกรณีโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ปัจจุบันโลกทัศน์ในการทำบั้งไฟของชาวอีสานมีความแตกต่างจากอดีตสืบเนื่องจากการดำเนินชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จึงทำให้เกิดการละเลยและให้ความสำคัญกับคุณค่าของการทำบั้งไฟ โลกทัศน์ที่เคยมีต่อบุญบั้งไฟจึงมีการลดบทบาทหรือมีความเบี่ยงเบนไปตามกาลเวลาออกห่างจากนัยยะสำคัญและกรอบของประเพณีแบบดั้งเดิมจึงถูกมองเป็นเพียงแค่กิจกรรมสันทนาการ เพื่อความสนุกสนานหรือด้วยเหตุผลที่มีนัยยะทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นหลัก จนทำให้เกิดความไม่เข้าใจความสำนึกในวัตถุประสงค์หลักของการทำบุญบั้งไฟ และคติความเชื่อดั้งเดิมของประเพณีบุญบั้งไฟในบางพื้นที่ได้ปรับเปลี่ยนและมองข้ามไปจนเกิดเป็นแง่ที่ไม่ดีดังเช่นการจัดประเพณีขึ้นเพียงเพื่อการประกวด แข่งขันและการพนันขึ้นต่อ

การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ของชาวอีสานที่มีต่อประเพณีบุญบั้งไฟในปัจจุบันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้เกิดคติความเชื่อที่ดั้งเดิมของประเพณีนั้นยังคงอยู่ แม้จะไม่ครบถ้วนทั้งหมด อันเป็นผลจากวัฒนธรรมความเชื่อที่เปลี่ยนไป จึงมีความจำเป็นที่จะต้องทำความเข้าใจและปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความประสานกลมกลืนระหว่างโลก

ทัศน์แบบเดิมและสมัยใหม่ การหยิบยกเนื้อหาเรื่องราวในอดีตจากคติความเชื่อดั้งเดิมมาผสานร่วมกับความเชื่อใหม่เพื่อสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรม โดยยังคงไว้ซึ่งสาระสำคัญในประเพณีบุญบั้งไฟ จึงเป็นส่วนเสริมสร้างและเป็นช่องทางในการกระตุ้นเตือนให้เกิดจิตสำนึก และเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมจากนามธรรม สามารถเข้าถึงสัมผัสจับต้องได้ อีกทั้งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวยังมีความเหมาะสมในสภาวะสังคมและความเป็นไปได้ในปัจจุบัน

จากที่มาและปัญหาดังกล่าวข้างต้น ปัญหาทางด้านภัยแล้งยังมิให้พบเห็นอยู่จนทุกวันนี้ไม่แตกต่างกันเลยจากอดีต แต่โลกทัศน์ที่มองปัญหานั้นอาจจะเปลี่ยนไป การมองโลกในอดีตมีผลต่อการมองโลกในปัจจุบันและอนาคต มีการปรับเปลี่ยนให้มีความสัมพันธ์กันตามเหตุและผล เพื่อสร้างเป็นโลกทัศน์ใหม่ที่ยังคงลักษณะดั้งเดิม หากแต่เป็นการผสมกัน การสร้างความเข้าใจในสังคมถึงประเพณีความเชื่อก็จะส่งผลดีต่อการดำรงไว้ซึ่งสิ่งที่ดีงาม การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปกรรมจึงถือเป็นเครื่องมือในการผสมความเข้าใจอันดีนี้ไว้

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในครั้งนี้นุ่งเน้นถึงการทดลองและสร้างสรรค์โดยการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานในการทำดินปืนซึ่งเป็นส่วนประกอบหลักในการทำบั้งไฟมาศึกษาทดลองถึงส่วนประกอบและส่วนผสมทั้งที่ได้จากธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น อันมีผลต่อความงามในด้านเทคนิค เพื่อเป็นการค้นหา ควบคุมดินปืนในฐานะสื่อในการสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดเป็นผลงานศิลปะสื่อประสม (Mixed media art) นอกจากการทดลองเพื่อค้นหาส่วนผสมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์แล้ว การนำผลที่ได้ไปทดลองร่วมกับวัสดุอื่นก็มีความสำคัญ โดยวัสดุหาได้จากท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับคติความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีมาประกอบเพื่อให้เกิดเป็นผลงานสื่อประสมที่มีความสมบูรณ์ การสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้จะถือเป็นการทดลองและพัฒนาทางด้านเทคนิคซึ่งถือเป็นสิ่งใหม่ต่อวงการศิลปะและเป็นการสร้างสรรค์ที่มีที่มาจากภูมิปัญญาอีสาน เพื่อสะท้อนถึงโลกทัศน์ของประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสานในอดีตที่บอกผ่านมุมมองของสภาวะการปัจจุบัน

ดังนั้นในการสร้างสรรค์ผลงานทางทัศนศิลป์ เรื่อง การสร้างสรรค์ศิลปะสื่อประสม: การสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสาน จึงเป็นภาพสะท้อนโลกทัศน์ปัจจุบันและอดีตที่มีต่อประเพณีบุญบั้งไฟ เพื่อให้เห็นคุณค่าของประเพณีที่ดั่งามของชาวอีสาน และเพื่อตระหนักรู้กระตุ้นเตือนถึงการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติในสภาวะการปัจจุบันอย่างมีสติ และการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความเข้าใจ และในขณะเดียวกันก็เกิดการพัฒนาและปรับปรุงเทคนิคการสร้างสรรคผลงานในรูปแบบใหม่ ที่มีลักษณะเฉพาะตัวและมีคุณค่าตลอดจนเกิดการพัฒนาคำความรู้ในการสร้างสรรค์ศิลปะสื่อประสม (Mixed media art) ในอนาคต ผู้สร้างสรรค์จึงเห็นว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จำต้องทำการทดลองและศึกษาเรียนรู้

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาภูมิปัญญาเกี่ยวกับบั้งไฟของชาวอีสาน
2. เพื่อทดลองหาส่วนผสมการทำดินปืน และค้นหาวสดุรองรับการเผาไหม้ที่เหมาะสม เพื่อการวิเคราะห์ และนำไปใช้ในด้านเทคนิคของการสร้างสรรค์ผลงาน
3. เพื่อสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อประสม (Mixed media art) ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากภูมิปัญญาการทำบั้งไฟของชาวอีสาน

แนวความคิดในการวิจัยเพื่อการสร้างสรรค์

ในการสร้างสรรค์ผลงานหัวข้อ ศิลปะสื่อประสม : การสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสาน ในครั้งนี้มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับโลกทัศน์ที่มีต่อประเพณีบุญบั้งไฟโดยมุ่งเน้นที่จะศึกษาและสร้างสรรค์ผลงานจากภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสาน การสร้างสรรค์เป็นไปในรูปแบบจัดวางศิลปะสื่อประสม (Mixed media Installation) ผ่านการใช้เทคนิคสื่อประสม (Mixed media) และสื่อมัลติมีเดีย (Multimedia) โดยมีกระบวนการสร้างสรรค์ 2 กระบวนการ ได้แก่

การศึกษาทดลองพัฒนาปรับเปลี่ยนค้นหาส่วนผสมของดินปั้นและการนำผลจากการทดลองข้างต้นไปสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะสื่อประสมตามกระบวนการสร้างสรรค์ทางทัศนศิลป์ โดยให้เกิดสุนทรียรสและความงามทางด้านศิลปะในรูปแบบและเทคนิคที่มีเอกลักษณ์เฉพาะ สะท้อนคุณค่าทางด้านสังคมและวัฒนธรรม เพื่อตระหนักถึงกระตุ้นเตือนถึงการอยู่ร่วมกันกับธรรมชาติในสภาวะการปัจจุบันอย่างมีสติ และการดำเนินชีวิตร่วมกันอย่างมีความสุขบนพื้นฐานของความเข้าใจ

ขั้นตอนการวิจัยสร้างสรรค์

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าเก็บรวบรวมและบันทึกข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการสร้างสรรค์เป็นการรวบรวมข้อมูลพื้นฐานที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและประเพณีอีสานที่เกี่ยวข้องโดยแบ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลในระดับปฐมภูมิและทุติยภูมิ ในรูปแบบการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อทำการสำรวจ สัมภาษณ์ และเก็บข้อมูลวัสดุ มีการบันทึกทั้งการจดบันทึก การบันทึกผ่านเครื่องบันทึกเสียงและการบันทึกโดยใช้สื่อภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว และการเก็บรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารหลักฐานที่ปรากฏในรูปแบบหนังสือตำราแผ่นจารึก รวมถึงข้อมูลสื่อมัลติมีเดียสมัยใหม่ พื้นที่ในส่วนของการเก็บข้อมูลภาคสนามนั้นจะเน้นเจาะจงไปที่ท้องถิ่นที่มีประเพณีบุญบั้งไฟในภาคอีสานที่ยังคงมีการอนุรักษ์และสืบสานมาจนถึงปัจจุบัน

ขั้นตอนที่ 2 เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเบื้องต้นที่หามาได้เพื่อเรียบเรียงจัดหมวดหมู่ของเนื้อหา และเปรียบเทียบจนเกิดแนวทางความเป็นไปได้ในการสร้างสรรค์จากข้อมูลที่มีอยู่

ขั้นตอนที่ 3 ทดลองหาส่วนผสมและอัตราส่วนของดินปั้น โดยส่วนผสมนั้นเกิดจากการนำเอาวัสดุในธรรมชาติและวัสดุสำเร็จรูปมาทดลองเป็นส่วนผสม เช่น ดินที่มีลักษณะของสีที่แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ สีที่ได้จากการสกัดพืชในท้องถิ่นมาเป็นส่วนผสมเพื่อค้นหาความเป็นไปได้ของสีที่เกิดขึ้นจากการเผาไหม้เมื่อนำมาผสมกับดินปั้น จากนั้นทำการทดลองค้นหาอัตราส่วนผสมต่าง ๆ ที่เกิดจากดินประสีวักมะถัน ผงถ่าน และสีในข้างต้น เพื่อหาแนวทางในการควบคุมเทคนิคการเผาไหม้

ให้เป็นไปตามระยะเวลาที่กำหนด เพราะอัตราส่วนผสมมีผลกับเวลา และลักษณะสีรูปทรง พื้นผิว ของตัวผลงาน

ขั้นตอนที่ 4 การทดลองค้นหาวัตสุรองรับ ขั้นตอนนี้เป็นการศึกษาทดลองค้นหาวัตสุรองรับเทคนิค เพื่อรองรับการเผาไหม้เปรียบเทียบกับผลที่เกิดขึ้นจากการเผาไหม้ เนื่องจากวัตสุรองรับต่างชนิดกันย่อมให้ผลลัพธ์ที่แตกต่างกัน

ขั้นตอนที่ 5 วิเคราะห์ผลการทดลอง ขั้นตอนนี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการนำผลที่ได้ไปวิเคราะห์หาแนวทางถึงการนำเทคนิคดังกล่าวไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน และความเป็นไปได้ในการนำไปประยุกต์ใช้ร่วมกับการสร้างสรรค์กับสื่อศิลปะประเภทอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 6 ร่างภาพ ผลจากการทดลองและวิเคราะห์นั้นทำให้เกิดการค้นหารูปทรงที่เกิดขึ้นในรูปแบบการร่างภาพเพื่อค้นหารูปทรงองค์ประกอบรวมไปถึงการจัดวางผลงาน การร่างภาพผู้สร้างสรรค์ใช้กระบวนการร่างภาพ 4 วิธี คือการร่างภาพด้วยมือ การร่างภาพโดยการปะติด การร่างภาพโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ ในลักษณะ 3 มิติ และการร่างภาพแบบการจำลองโมเดล เพื่อค้นหาแนวทางในการสร้างสรรค์ผลงานที่มีความลงตัวและสมบูรณ์

ขั้นตอนที่ 7 การสร้างสรรค์ผลงาน จากขั้นตอนทั้งหมดที่ผ่านมาจะมีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานเป็นอย่างมากเพราะถือเป็นการวางแผนอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบ ขั้นตอนการทำงานในบางชิ้นงานอาจจะเริ่มจากเทคนิค บางชิ้นงานอาจจะเริ่มต้นจากเนื้อหา ขึ้นอยู่กับการพัฒนาผลงานในระหว่างการทำงานที่เกิดขึ้นเพราะถือว่าเป็นตัวแปรที่เราสามารถคุมได้ แต่ผลที่เกิดขึ้นนั้นย่อมอยู่ภายใต้กรอบทางแนวความคิดของตัวผลงานที่วางเอาไว้ การสร้างสรรค์งานเป็นไปตามรูปแบบศิลปะสื่อประสม โดยเกิดจากเทคนิคที่ได้ผ่านการทดลองขึ้นมาในช่วงต้นและเกิดจากการผสมผสานกับวัสดุในท้องถิ่น รวมไปถึงการนำสื่อสมัยใหม่มาใช้ในการสร้างสรรค์เพื่อสร้างเป็นผลงานสื่อประสมที่มีปฏิสัมพันธ์กับผู้ชม

ขั้นตอนที่ 8 การเผยแพร่และถ่ายทอด เป็นการนำผลงานสร้างสรรค์เผยแพร่ออกสู่สาธารณะชนเป็นการบอกต่อองค์ความรู้ที่ได้ค้นพบ ทั้งในรูปแบบ

สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ออนไลน์ และการเผยแพร่ในรูปแบบการบรรยายแก่นิสิต นักศึกษา บุคลากรทางศิลปะ และผู้ที่สนใจทั่วไป

สรุปผลการวิจัยเชิงสร้างสรรค์

โครงการสร้างสรรค์ศิลปะสื่อประสม: การสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสาน ผู้สร้างสรรค์ได้นำเอาเทคนิคและกระบวนการบางอย่างของภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสาน มาพัฒนาโดยใช้กระบวนการทดลองจนนำไปสู่การประกอบสร้างเป็นรูปทรงทางทัศนศิลป์ ได้มีกระบวนการที่มีความเกี่ยวข้องและเกี่ยวเนื่องจากผลงานการสร้างสรรค์ชุดในชุดที่ผ่านมา ซึ่งเป็นการพัฒนาผลงานโดยการวิเคราะห์หาแนวเรื่องใหม่และพัฒนาเทคนิคเดิมและเพิ่มเติมสื่อเพื่อให้ได้ผลงานที่ตรงตามเนื้อหาที่ต้องการแสดงออก หากแต่การสร้างสรรค์ผลงานชุดนี้เป็นการสร้างสรรค์ที่ได้เริ่มต้นและเน้นหนักไปทางด้านการศึกษาทดลองก่อนที่จะเป็นผลงานสร้างสรรค์ที่สมบูรณ์ จึงมีความจำเป็นที่จะต้องมีการสรุปประเด็นการค้นพบและเนื้อหา รวมไปถึงแนวทางการพัฒนาเอาไว้ดังต่อไปนี้

ด้านเนื้อหา

ความเชื่อที่เป็นผลจากภัยแล้งนั้นชาวอีสานเชื่อว่าเกิดจากการกระทำของสิ่งที่ไม่มองเห็นเกิดจากการกระทำของผีและผู้ปกปักรักษาในธรรมชาติ โลกทัศน์ในการมองธรรมชาติเช่นนี้จึงเป็นเหตุทำให้เกิดขนบประเพณีและพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแสดงความเคารพนอบน้อมต่อความเชื่อนั้นเพื่อให้ปัญหาภัยพิบัติและภัยแล้งนั้นหายไปหรือบรรเทาลง ชาวอีสานมีประเพณีการบูชาแถนหรือพญาแถนตามความเชื่อดั้งเดิมมาตั้งแต่โบราณกาลเพราะมีความเชื่อว่าพญาแถนนั้นเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของน้ำและเป็นผู้ควบคุมฝนให้ตกตามฤดูกาล สภาวะภัยแล้งและฝนทิ้งช่วงนั้นมีความเชื่อว่าเกิดจากพญาแถน การบูชาและพิธีกรรมที่เห็นได้ชัดเจนและมีการสืบทอดกันมาคือการจุดบั้งไฟ โดยชาวอีสานจะจัดประเพณีบุญบั้งไฟในเดือนหกของฤดูการทำนา เพื่อเป็นการขอฝนและให้เกิดความอุดมสมบูรณ์

แก่ผลิตผลทางด้านการเกษตร อีกทั้งยังเป็นการบำรุงขวัญกำลังใจก่อนการประกอบอาชีพการทํานา หากไม่ปฏิบัติเชื่อว่าในปีนั้น ๆ ก็เกิดปัญหาภัยแล้งหนัก ความเชื่อนี้ถูกสอดแทรกเรื่องอื่น ๆ เอาไว้เพื่อเป็นกุศโลบายในการดำเนินชีวิตของคนอีสาน เพราะประเพณีนี้นอกจากจะเป็นการแสดงความรักและบูชาตามหลักความเชื่อแล้วชาวอีสานก็ถือเอาประเพณีนี้เพื่อแสดงออกถึงความรักความสามัคคีและการสร้างกฎเกณฑ์ของสังคมร่วมกันผ่านประเพณี เป็นการดำรงชีวิตภายใต้ธรรมชาติแบบถ้อยทีถ้อยอาศัยและอีกนัยยะหนึ่งถ้ามองในรูปแบบลักษณะการจัดงานประเพณีนี้ถือเป็นประเพณีที่สร้างความสนุกสนานรื่นเริง เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่เกิดขึ้นจากสภาวะภัยแล้ง หรือช่วยบรรเทาความทุกข์ที่เกิดขึ้นจากการกระทำของธรรมชาติ ประเพณีบุญบั้งไฟนั้นองค์ประกอบอย่างหนึ่งคือการทำบั้งไฟ เพื่อที่จะจุดให้พุ่งทะยานขึ้นสู่ท้องฟ้าเพื่อบูชาพญาแถนตามความเชื่อของชาวอีสานถือเป็นภูมิปัญญาที่สืบทอดกันมาจากอดีตถึงปัจจุบันการจุดบั้งไฟขึ้นไปบนท้องฟ้าเป็นสัญลักษณ์และสัญญาณบอกถึงคำขอที่มีต่อพญาแถน ความตั้งใจ ความพิถีพิถัน ความประณีตในการทำบั้งไฟจึงถือเป็นเรื่องสำคัญ การทำบั้งไฟนั้นเกิดจากการผสมผสานความรู้ทางด้านวิทยาศาสตร์และภูมิปัญญาชาวบ้านถือเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของชาวอีสานผู้ที่สามารถทำบั้งไฟได้ต้องผ่านกระบวนการสืบทอดและเรียนรู้สืบทอดกันมาจากช่างทำบั้งไฟอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและเป็นระบบ

โลกทัศน์ของชาวอีสานในอดีตต่อการทำบั้งไฟนั้นสะท้อนให้เห็นถึงการมองโลกมองชีวิตตามความเชื่อไม่ว่าจะเป็นโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อมนุษย์ โลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อธรรมชาติ และโลกทัศน์ที่มนุษย์มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ การมองโลกใน 3 กรณียของชาวอีสานจากการทำบั้งไฟจึงถือเป็นบรรทัดฐานหรือกรอบที่กำหนดให้ชาวอีสานยึดถือให้ปฏิบัติในการดำเนินชีวิตการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างระเบียบแบบแผน โดยจะเน้นหนักไปกรณีโลกทัศน์ที่มีต่อสิ่งเหนือธรรมชาติ ปัจจุบันโลกทัศน์ในการทำบั้งไฟของชาวอีสานมีความแตกต่างจากอดีตสืบเนื่องจากการดำเนินชีวิตที่มีการเปลี่ยนแปลง มีการถ่ายทอดทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง จึงทำให้เกิดการละเลยและให้ความสำคัญกับคุณค่าของการทำ

บั๊ฟ โลกทัศน์ที่เคยมีต่อบุญบั๊ฟไฟจึงมีการลดบทบาทหรือมีความเป๋ียงเบนไปตามกาลเวลาออกห่างจากนัยยะสำคัญและกรอบของประเพณีแบบดั้งเดิมจึงถูกมองเป็นเพียงแค่กิจกรรมสันทนาการ เพื่อความสนุกสนานหรือด้วยเหตุผลที่มีนัยยะทางด้านการเมือง และเศรษฐกิจการท่องเที่ยวเป็นหลัก จนทำให้เกิดความไม่เข้าใจความสำนึกในวัตถุประสงค์หลักของการทำบุญบั๊ฟไฟ และคติความเชื่อดั้งเดิมของประเพณีบุญบั๊ฟไฟในบางพื้นที่ได้ปรับเปลี่ยนและมองข้ามไปจนเกิดเป็นแง่ที่ไม่ดีดังเช่นการจัดประเพณีขึ้นเพียงเพื่อการประกวดแข่งขันและการพนันขึ้นต่อ

การปรับเปลี่ยนโลกทัศน์ของชาวอีสานที่มีต่อประเพณีบุญบั๊ฟไฟในปัจจุบันเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คติความเชื่อที่ดั่งงามของประเพณีนั้นยังคงอยู่ แม้จะไม่ครบถ้วนทั้งหมด อันเป็นผลจากวัฒนธรรมความเชื่อที่เปลี่ยนไป จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำความเข้าใจและปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความประสานกลมกลืนระหว่างโลกทัศน์แบบเดิมและสมัยใหม่ การหยิบยกเนื้อหาเรื่องราวในอดีตจากคติความเชื่อดั้งเดิมมาผสานร่วมกับความเชื่อใหม่เพื่อสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปกรรม โดยยังคงไว้ซึ่งสาระสำคัญในประเพณีบุญบั๊ฟไฟ จึงเป็นส่วนเสริมสร้างและเป็นช่องทางในการกระตุ้นเตือนให้เกิดจิตสำนึก และเป็นการเผยแพร่ภูมิปัญญาในรูปแบบที่เป็นรูปธรรมจากนามธรรม สามารถเข้าถึงสัมผัสจับต้องได้ อีกทั้งการปรับเปลี่ยนดังกล่าวยังมีความเหมาะสมในสภาวะสังคมและความเป็นไปได้ในปัจจุบัน

ปัญหาทางด้านภัยแล้งยังมีให้พบเห็นอยู่จนทุกวันนี้ไม่แตกต่างกันเลยจากอดีต แต่โลกทัศน์ที่มองปัญหานั้นอาจจะเปลี่ยนไป การมองโลกในอดีตมีผลต่อการมองโลกในปัจจุบันและอนาคต มีการปรับเปลี่ยนให้มีความสัมพันธ์กันตามเหตุและผล เพื่อสร้างเป็นโลกทัศน์ใหม่ที่ยังคงลักษณะดั้งเดิม หากแต่เป็นการผสมผสานกัน การสร้างความเข้าใจในสังคมถึงประเพณีความเชื่อก็จะส่งผลดีต่อการดำรงไว้ซึ่งสิ่งที่สืบทอดมา การสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปกรรมจึงถือเป็นเครื่องมือในการผสมผสานความเข้าใจอันดีนี้ไว้

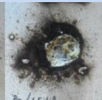
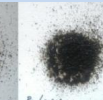
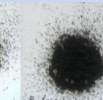
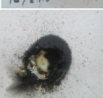
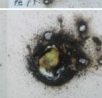
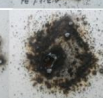
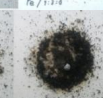
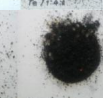
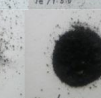
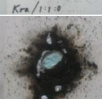
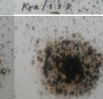
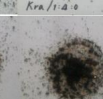
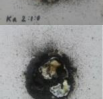
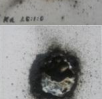
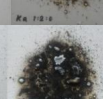
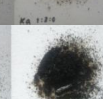
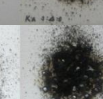
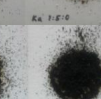
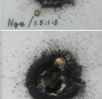
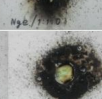
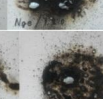
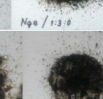
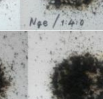
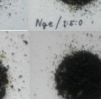
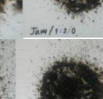
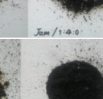
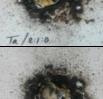
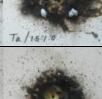
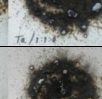
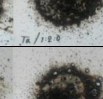
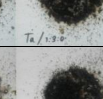
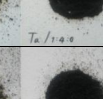
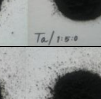
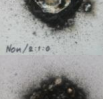
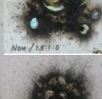
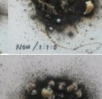
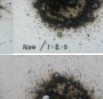
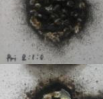
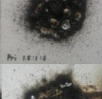
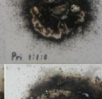
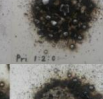
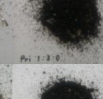
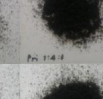
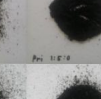
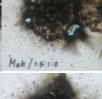
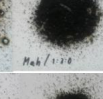
การสร้างสรรคผลงานศิลปกรรมในครั้งนี้มุ่งเน้นถึงการทดลองและสร้างสรรค์โดยการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานในการทำดินปืนซึ่งเป็นส่วน

ประกอบหลักในการทำบั้งไฟมาศึกษาทดลองถึงส่วนประกอบและส่วนผสมทั้งที่ได้จากธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น อันมีผลต่อความงามในด้านเทคนิค เพื่อเป็นการค้นหา ควบคุมดินปืนในฐานะสื่อในการสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดเป็นผลงานศิลปะสื่อประสม (Mixed media art) นอกจากการทดลองเพื่อค้นหาส่วนผสมที่มีผลต่อการสร้างสรรค์แล้ว การนำผลที่ได้ไปทดลองร่วมกับวัสดุอื่นก็มีความสำคัญ โดยวัสดุหาได้จากท้องถิ่นที่มีความสัมพันธ์กับคติความเชื่อและวัฒนธรรมประเพณีมาประกอบเพื่อให้เกิดเป็นผลงานสื่อประสมที่มีความสมบูรณ์ การสร้างสรรค์ผลงานในครั้งนี้จึงถือเป็นการทดลองและพัฒนาทางด้านเทคนิคซึ่งถือเป็นสิ่งใหม่ต่อวงการศิลปะและเป็นการสร้างสรรค์ที่มีที่มาจากภูมิปัญญาอีสาน เพื่อสะท้อนถึงโลกทัศน์ของประเพณีบุญบั้งไฟของชาวอีสานในอดีตที่บอกผ่านมุมมองของสภาวะการปัจจุบัน

ด้านการทดลอง

กระบวนการทดลองหาส่วนผสมของดินปืนเพื่อศึกษาและค้นหาที่จะนำไปใช้ในการสร้างสรรค์ผลงาน ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการทดลองหาส่วนผสมที่เกิดขึ้นจากต้นไม้ 10 ชนิด จนเกิดเป็นส่วนผสมที่ต่างกันและมีผลการเผาไหม้ที่ก่อให้เกิดพื้นผิวและความงามที่ต่างกัน ดังตารางที่ปรากฏข้างล่างนี้

ตารางที่ 1 แสดงภาพนิ่งการทดลองเผาส่วนผสม

ชื่อไม้	ภาพนิ่งอัตราส่วนผสม						
เพกา	 Peg 2:1:0	 Peg 1:5:1:0	 Peg 1:1:0	 Peg 1:1:0	 Peg 1:1:0	 Peg 1:1:0	 Peg 1:1:0
กระถิน	 Kra 2:1:0	 Kra 1:5:1:0	 Kra 1:1:0	 Kra 1:1:0	 Kra 1:1:0	 Kra 1:1:0	 Kra 1:1:0
ขนุน	 Kha 2:1:0	 Kha 1:5:1:0	 Kha 1:1:0	 Kha 1:1:0	 Kha 1:1:0	 Kha 1:1:0	 Kha 1:1:0
จิว	 Ngw 2:1:0	 Ngw 1:5:1:0	 Ngw 1:1:0	 Ngw 1:1:0	 Ngw 1:1:0	 Ngw 1:1:0	 Ngw 1:1:0
จามจุรี	 Jam 2:1:0	 Jam 1:5:1:0	 Jam 1:1:0	 Jam 1:1:0	 Jam 1:1:0	 Jam 1:1:0	 Jam 1:1:0
ตะขบ	 Ta 2:1:0	 Ta 1:5:1:0	 Ta 1:1:0	 Ta 1:1:0	 Ta 1:1:0	 Ta 1:1:0	 Ta 1:1:0
นนทรี	 Non 2:1:0	 Non 1:5:1:0	 Non 1:1:0	 Non 1:1:0	 Non 1:1:0	 Non 1:1:0	 Non 1:1:0
พริก	 Pri 2:1:0	 Pri 1:5:1:0	 Pri 1:1:0	 Pri 1:1:0	 Pri 1:1:0	 Pri 1:1:0	 Pri 1:1:0
มะค่า	 Mah 2:1:0	 Mah 1:5:1:0	 Mah 1:1:0	 Mah 1:1:0	 Mah 1:1:0	 Mah 1:1:0	 Mah 1:1:0
สะแก	 Sa 2:1:0	 Sa 1:5:1:0	 Sa 1:1:0	 Sa 1:1:0	 Sa 1:1:0	 Sa 1:1:0	 Sa 1:1:0

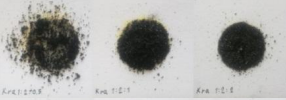
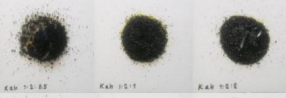
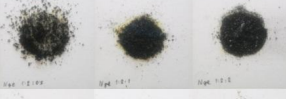
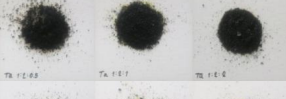
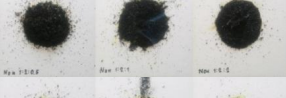
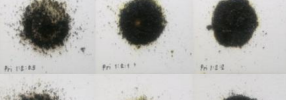
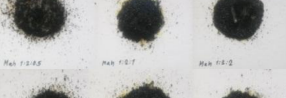
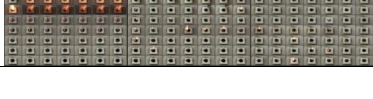
ตารางที่ 2 แสดงภาพเคลื่อนไหวการทดลองเผาส่วนผสม

ชื่อไม้	ภาพเคลื่อนไหวอัตราส่วนผสม
เพกา	
กระถิน	
ขนุน	
จันทน์	
จามจุรี	
ตะขบ	
นนทรี	
พริก	
มะค่า	
สะแก	

จากตารางการเผาทดลองส่วนผสมทั้งหมดจากไม้ 10 ชนิด จะเห็นได้ว่าการเผาไหม้ที่ดีของไม้แต่ละชนิดจะมีความแตกต่างกัน แต่จะมีข้อสังเกตว่าในอัตราส่วน 1:2:0 นั้นเป็นอัตราส่วนที่ไม้ทุกชนิดสามารถที่จะเผาไหม้ได้ค่อนข้างดี ผู้สร้างสรรค์จึงนำอัตราส่วนนี้มาทดลองผสมกัมมะถันเข้าไปเพื่อให้ได้การเผาไหม้ที่ดีขึ้นใน

อัตราส่วนของ ดินประสีว : ถ่าน : กำมะถัน เป็น 1:2:0.5, 1:2:1, และ 1:2:3 ในไม้แต่ละชนิดแล้วบันทึกตามผลการทดลองดังต่อไปนี้

ตารางที่ 3 แสดงภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหวการทดลองเผาส่วนผสมที่เพิ่มกำมะถัน

ชื่อไม้	ภาพนิ่งอัตราส่วนผสม	ภาพเคลื่อนไหวอัตราส่วนผสม
เพกา		
กระตืน		
ขนุน		
จ๊ว		
จามจุรี		
ตะขบ		
นนทรี		
พริก		
มะค่า		
สะแก		

จากผลการทดลองดังกล่าวที่ได้จากการบันทึกข้อมูลด้วยภาพนิ่งและภาพเคลื่อนไหว ประกอบกับการสังเกตการณ์เผาไหม้ที่เกิดขึ้นนั้นสามารถสรุปผลเป็นภาพรวมดังต่อไปนี้ ในภาพรวมนั้นหลังจากที่ได้นำส่วนผสม 3 ส่วน คือ ดินประสิ้ว ถ่าน และกำมะถันผสมเข้าด้วยกันในอัตราส่วน 2:1:0, 1.5:1:0, 1:1:0, 1:2:0, 1:3:0, 1:4:0, 1:5:0, 1:2:0.5, 1:2:1, 1:2:2 แล้วได้ทำการทดลองเผาโดยใช้กระดาษชาน อ้อยเป็นวัสดุพื้นรองรับการเผาไหม้ การทดลองดังกล่าวทำให้ทราบว่าในแต่ละชนิดมีการเผาไหม้ที่แตกต่างกันไปในแต่ละส่วนผสม บางชนิดไม่มีการเผาไหม้ที่ดีในบางส่วนผสมที่ใกล้เคียงกัน บางชนิดไม่มีการเผาไหม้ในเกือบทุกอัตราส่วน และการเผาไหม้ในอัตราส่วนที่มีการเผาไหม้จนหมดไม่เหลือถ่านถึถือว่าเป็นการเผาไหม้ที่ได้ผลดีที่สุด ซึ่งจะขอสรุปผลการเผาไหม้ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 4 แสดงส่วนผสมที่มีการเผาไหม้ในระดับต่าง ๆ

ชื่อไม้	อัตราส่วน ดินประสิ้ว : ถ่าน : กำมะถัน ที่เผาไหม้ได้ดี									
	2:1:0	1.5:1:0	1:1:0	1:2:0	1:3:0	1:4:0	1:5:0	1:2:0.5	1:2:1	1:2:2
เพกา										
กระถิน										
ขนุน										
จ๊ว										
จามจุรี										
ตะขบ										
นนทรี										
พริก										
มะค่า										
สะแก										

	มีการเผาไหม้ที่ดีมาก
	มีการเผาไหม้ที่ค่อนข้างดี แต่ยังเหลือถ่าน
	มีการเผาไหม้ที่พอใช้ และเหลือถ่านเยอะ
	มีการเผาไหม้ที่ไม่ดี เกิดการเผาไหม้เป็นระยะ
	มีการเผาไหม้ที่ไม่ดีและใช้เวลานาน
	ไม่มีการเผาไหม้ หรือมีก้ใช้ระยะเวลาในการเผาไหม้นาน

ข้อสังเกตที่ได้บางประการเกี่ยวกับส่วนผสมที่เพิ่มเติมในส่วนของก้ามงิ้นเข้าไป จะช่วยให้เกิดการเผาไหม้ที่เร็วขึ้นแต่ผลที่ได้จะทำให้เกิดเขม่าและเถ้าถ่านที่เหลือจากการเผาไหม้เยอะ และร่องรอยที่เกิดขึ้นจากการเผาไหม้บนวัตถุรองรับนั้นมีร่องรอยที่น้อยกว่าการผสมแคดินประสิวกับถ่าน อีกประการจากการได้นำส่วนผสมระหว่างดินประสิวกับถ่านมาผสมกันการเผาไหม้ของดินประสิวจะส่งผลที่ดีต่อการสร้างพื้นผิว ร่องรอยบนวัตถุรองรับได้ดีกว่า มีความชัดเจนกว่า แต่อย่างไรก็ตามการทดลองในทุก ๆ ส่วนผสมดังกล่าวและในไม้ชนิดที่แตกต่างกัน จะให้ผลทางการเผาไหม้ และร่องรอยต่างกัน

ด้านการสร้างสรรค์

การสร้างสรรค์ผลงานศิลปกรรมในครั้งนี้มุ่งเน้นถึงการทดลองและสร้างสรรค์โดยการนำเอาภูมิปัญญาชาวบ้านอีสานในการทำดินปืนซึ่งเป็นส่วนประกอบหลักในการทำบั้งไฟมาศึกษาทดลองถึงส่วนประกอบและส่วนผสมทั้งที่ได้จากธรรมชาติและมนุษย์สร้างขึ้น อันมีผลต่อความงามในด้านเทคนิค เพื่อเป็นการค้นหา ควบคุมดินปืนในฐานะสื่อในการสร้างสรรค์เพื่อให้เกิดเป็นผลงานศิลปะสื่อประสม (Mixed media art) จากผลการทดลองที่กล่าวมาในเบื้องต้นนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานโดยใช้เทคนิคดินเผาประกอบกับการนำดินปืนที่เกิดจากส่วนผสมต่าง ๆ มาเผาพร้อมกับดินเผาโดยการนำเอาผลการทดลองที่ได้นำมาปรับใช้กับผลงานสร้างสรรค์ในส่วนที่เป็นองค์ประกอบในผลงานเรื่องน้ำหนก เพื่อให้เกิดน้ำหนกและพื้นผิวที่ต้องการให้มีความแตกต่างกันไปในแต่ละองค์ประกอบของผลงานจนเป็นผลทางด้านความงามทางทัศนธาตุที่มีความสัมพันธ์กับเนื้อหาที่ต้องการแสดงออก ซึ่งผลการทดลองที่ได้ดังกล่าวสามารถนำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานได้เป็นอย่างดี

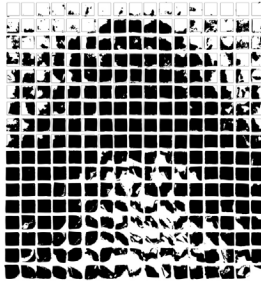
ภาพประกอบที่ 1 กระบวนการทดลองสร้างสรรค์

อภิปรายผล

ผลสรุปของการสร้างสรรค์ข้างต้นนั้นได้นำพาให้ดำเนินการสร้างสรรค์ผลงานตามที่ปรากฏในโครงการนี้ ซึ่งผลงานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นนั้นล้วนแล้วแต่มีที่มาจากข้อมูลที่ผ่านมาการวิเคราะห์จนนำไปสู่การสร้างรูปทรงและการประกอบกันขึ้นของสื่อแต่ละประเภทจนเป็นผลงานที่มีความพึงพอใจในระดับหนึ่งซึ่งผู้สร้างสรรค์เองจะได้อภิปรายผลงานตามหลักการทางด้านศิลปะ อันประกอบไปด้วยหลักการทางองค์ประกอบศิลป์ และหลักการในเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในผลงานตามความเข้าใจของผู้สร้างสรรค์ตามลำดับดังนี้

การซ้ำ (Repetition) ผู้สร้างสรรค์ได้จัดวางผลงานโดยใช้หลักการทางองค์ประกอบศิลป์ในเรื่องการซ้ำ โดยการจัดวางกระเบื้องดินเผาดังกล่าวมีที่มาจากพื้นที่ดินทางภาคอีสาน อันมีลักษณะทางกายภาพที่แห้งแล้งขาดความอุดมสมบูรณ์ จัดวางเรียงกันบนพื้นระนาบที่ให้ความรู้สึกของความเป็นพื้นที่ โดยลักษณะการจัดวางดังกล่าวผู้สร้างสรรค์มีความตั้งใจที่จะให้เกิดความงาม การเพิ่มความขัดแย้งให้แก่วัสดุที่ซ้ำกันก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน จะทำให้มีการเปลี่ยนแปลงของจังหวะถ้ามีการเปลี่ยนแปลงทั้งรูปทรงของหน่วยและจังหวะของการซ้ำ จะทำให้องค์ประกอบนั้นน่าสนใจยิ่งขึ้น (ชูลิต นิมสมอ, 2553) นอกจากการปรับเปลี่ยนรูปทรงของหน่วย

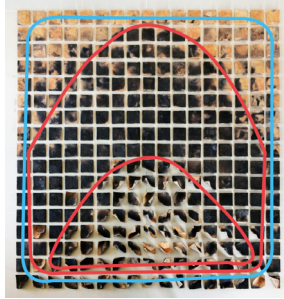
เพื่อลดจังหวะของการซ้ำที่น่าเบื่อลงแล้ว ผู้สร้างสรรค์ยังได้มีการคัดเลือกน้ำหนักของสีที่มีความแตกต่างกันแยกแยะและแบ่งตามค่าน้ำหนักของสีเพื่อเพิ่มความเป็นเอกภาพและลดความซ้ำของจังหวะให้มีความไม่น่าเบื่อ ดังปรากฏในผลงานตามภาพประกอบด้านล่างนี้

ภาพประกอบที่ 2 การปรับเปลี่ยนการซ้ำของจังหวะ 1

การซ้ำที่ได้ถูกปรับเปลี่ยนซึ่งทำให้ผลงานมีความน่าสนใจมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันขนาดของรูปทรงโดยรวมในผลงานบางชิ้นก็ยังก่อให้เกิดความไม่น่าสนใจอยู่ ซึ่งผู้สร้างสรรค์ได้ทำการนำเสนอสมัยใหม่อย่างเช่นวิดิทัศน์มาดปัญหานี้ เพื่อให้ภาพเคลื่อนไหวได้ทำหน้าที่ดึงดูดความสนใจมากกว่ารูปทรงที่เกิดขึ้นในช่วงขณะเวลา

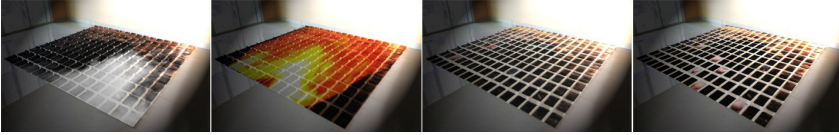
รูปทรง (Form) ที่มาของรูปทรงในผลงานสร้างสรรค์มีที่มาจากพื้นที่ทางธรณีวิทยาของภาคอีสาน ลักษณะการแบ่งช่องเหมือนพื้นที่ไร่นาที่ประกอบกันขึ้นโดยใช้หลักการทางความเป็นเอกภาพของรูปทรงและสีของผลงาน ซึ่งผู้สร้างสรรค์เองได้ทำการจัดกลุ่มสีเพื่อประกอบเป็นรูปทรงใหม่ภายใต้รูปทรงหลัก ดังปรากฏในภาพประกอบด้านล่างนี้

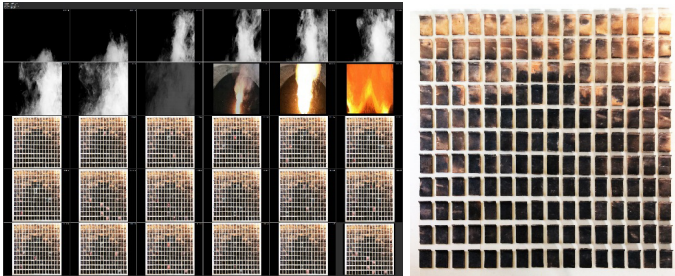
ภาพประกอบที่ 3 การปรับเปลี่ยนการซ้ำของจังหวะ 2

จากภาพประกอบข้างต้นกรอบด้านนอกจะแสดงการจัดวางหน่วยแบบการซ้ำของจังหวะที่มีขนาดรูปทรงที่มีความใกล้เคียงกัน ผู้สร้างสรรค์จึงได้ดำเนินการจัดวางน้ำหนักของสีเพื่อสร้างเป็นรูปทรงภายในใหม่ทับซ้อนกันขึ้น จุดมุ่งหมายก็เพื่อที่จะทำให้เกิดความน่าสนใจ และทำให้เกิดความหมายใหม่ของรูปทรง ดังกรอบด้านใน โดยเป็นรูปทรงของความเป็นตัวแทนของพื้นที่ทางภาคอีสาน

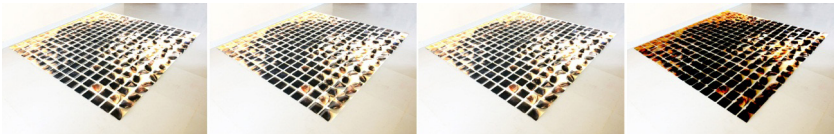
สัญลักษณ์ (Symbol) ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสัญลักษณ์เพื่อเป็นตัวแทนของการสื่อความหมายในผลงานซึ่งสัญลักษณ์ที่ใช้จะปรากฏในตัวผลงานเช่น การเผาเป็นตัวแทนของการทำลาย การหลุดลอกเป็นตัวแทนของความไม่คงทนเปลี่ยนแปลง ดินเป็นสัญลักษณ์แทนพื้นที่ สัญลักษณ์ของชนวนดินปืนที่ผ่านการเผาพร้อมกับเหรียญเส้นของดินที่เป็นสัญลักษณ์ของสายน้ำ รวมไปถึงสัญลักษณ์ที่เกิดขึ้นจากภาพเคลื่อนไหวซึ่งด้วยพื้นฐานของสื่อจะให้ความรู้ถึงการทำลาย บางชิ้นมีหยดน้ำแทนสัญลักษณ์ของการใช้สติ การมองปัญหาอย่างมีสติ ในบางครั้งสื่อใหม่เหล่านี้มีลักษณะที่เป็นภาพซ้อนแบบลวงตา เป็นภาพเหมือนจริงทำงานร่วมกับวัสดุจริง จึงเกิดเป็นข้อเปรียบเทียบให้เห็นภาพความแตกต่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น

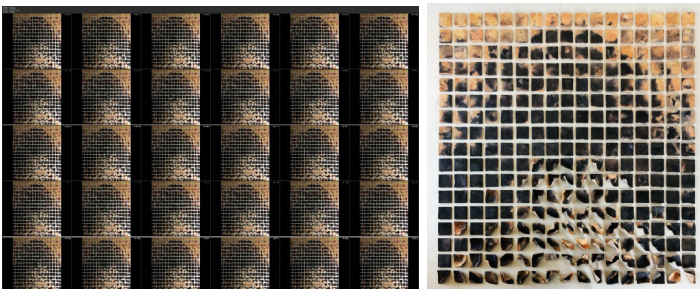
ภาพประกอบที่ 4 ชื่อผลงาน : Land 1, ขนาด: 250 x 250 ซม.,
เทคนิค: สื่อประสม (ดินเผา, ดินปืน, วีดีโอ, เสียง)

ภาพประกอบที่ 5 รายละเอียดผลงานทั้งวีดีโอ เสียง และดินเผา

ภาพประกอบที่ 6 ชื่อผลงาน : Land 2, ขนาด: 250 x 250 เซนติเมตร,
เทคนิค: สื่อประสม (ดินเผา, ดินปืน, วีดีโอ, เสียง)

ภาพประกอบที่ 7 รายละเอียดผลงานทั้งวีดีโอ เสียง และดินเผา

ข้อเสนอแนะ

จากการสร้างสรรค์ผลงานในชุดนี้ผู้สร้างสรรค์ได้มีการวางแผนในการสร้างสรรค์ผลงานไว้ในระยะยาวอันจะเป็นผลงานหลังจากการทดลองในชุดนี้ ซึ่งจะเป็นการนำพาให้เกิดข้อค้นพบและปัญหาใหม่ ตามภาพร่างที่ผู้สร้างสรรค์ได้ทำการกำหนดไว้ในเริ่มต้น ซึ่งแนวเรื่องและเทคนิคของการสร้างสรรค์ในชุดนี้สามารถพัฒนาต่อไปได้อีก และด้วยเนื้อหาและเทคนิคดังกล่าวในอนาคตอันใกล้และผลงานสร้างสรรค์ในชุดถัดไปของผู้สร้างสรรค์จึงสามารถที่จะทำงานในรูปแบบศิลปะกับสิ่งแวดล้อม และศิลปะกับชุมชน อันจะก่อให้เกิดความเข้าใจอันดีของภูมิปัญญาและประเพณีอีสานโบราณที่มีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์สุขของคนในพื้นที่และเป็นการอนุรักษ์ประเพณีบางอย่างที่สำคัญเอาไว้ หากแต่การอนุรักษ์ดังกล่าวอาจจะมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบโดยการนำพาเอาศิลปะไปร่วมด้วย และถือเป็นการลดช่องว่างระหว่างงานศิลปะกับผู้ชมได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะสื่อประสม: การสร้างสรรค์จากภูมิปัญญาการทำดินปืนของชาวอีสาน ในครั้งนี้จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีสำหรับทั้งตัวผู้สร้างสรรค์เองและผู้ที่ต้องการพัฒนาเพิ่มเติมจากที่มีอยู่ให้เกิดผลงานที่มีความร่วมสมัยและสามารถนำไปจัดโรงสังคมและผู้คนได้เป็นอย่างดีต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชุลุด นิมเสมอ. (2553). วาดเส้นสร้างสรรค์ Creative Drawing. กรุงเทพฯ : อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ถนอมศิลป์ โทบุญ. (2538). โลกทัศน์ต่อประเพณีบุญบั้งไฟของชาวตำบลหนองแสง อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดมหาสารคาม. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาไทยคดีศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ยงยศ สุพรรณพงษ์. (2543). ผลของแคลเซียมซัลเฟตต่อผลผลิตข้าวในดินเค็ม. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาชีววิทยา คณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.